

LINA Pliško

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za humanističke znanosti
Odsjek za kroatistiku
I. M. Ronjgova 1, HR-52000 Pula
lplisko@inet.hr

JUGOZAPADNI ISTARSKI ILI ŠTAKAVSKO-ČAKAVSKI DIJALEKT U SVJETLU HRASTINA ISTRAŽIVANJA

Godine 1964. Mate Hraste potaknut referatom P. Ivića pod naslovom *O klasifikaciji srpskohrvatskih dijalekata* održanim na “kongresu jugoslavenskih slavista” u Ohridu 1963. istraživao je govore jugozapadne Istre s ciljem “da utvrdi koliko je točno određivanje štokavskoga područja u Istri i koliko se u Istri uopće govori štokavski” (Hraste 1964: 6). U tom je istraživanju obišao 22 dijalektološka punkta u kojima je provjeravao Ivićevih “14 razlika između štokavskog i čakavskog” narječja te pridodao i niz jezičnih značajki koje potvrđuju pripadnost jugozapadnih istarskih govora čakavskome sustavu. Rezultate svojih istraživanja objavio je u raspravi *Govori jugozapadne Istre*. Ta je rasprava i danas polazište za istraživanje još uvijek nedovoljno poznatih čakavskih govora jugozapadne Istre. U ovome smo radu prikazali novija istraživanja jugozapadnih istarskih štakavsko-čakavskih govora koja se temelje na Hrastinu istraživanju.

Jugozapadni istarski ili štakavsko-čakavski dijalekt najrasprostranjeniji je čakavski dijalekt u Istri. To je postmigracijski dijalekt složene strukture u kojoj glavni jezični sloj čine značajke ikavske štokavštine iz makarskoga zaleđa te jezične značajke čakavaca šibensko-zadarskoga područja kojim su ti štokavci uz zadržavanje prošli na putu do Istre. U ovom su idiomu u većem ili manjem broju zastupljene i jezične značajke starosjedilačkih čakavaca ekavaca. Proteže se od krajnjega juga (od Premanture), zapadnom obalom Istre sve do ušća rijeke Mirne (do Tara), istočno linijom Muntrilj – Kringa – Sv. Petar u Šumi – Kanfanar do Sv. Ivana, uz zapadnu obalu rijeke Raše do Barbana, zatim linijom Rakalj – Marčana – Muntić – Valtura – te južno Jadreški – Šišan – Ližnjan – Medulin. Najjužniji mjesni govori ovoga dijalekta (naselja imenom

Vintijan, Vinkuran, Valdebek, Banjole i Premantura) imaju više štokavskih elemenata.¹ Ovomu dijalektu pripada i vodička oaza u sjeveroistočnoj Istri koju je opisao J. Ribarić (Ribarić, 1940).

1. Jugozapadni istarski ili štakavsko-čakavski dijalekt u starijoj dijalektološkoj literaturi

Jugozapadni istarski ili štakavsko-čakavski dijalekt u starijoj se dijalektološkoj literaturi spominje već 1916. u doktorskoj disertaciji Josipa Ribarića² te 1930. u knjizi *Przegląd słowiańskich gwar Istrii*³ poljskoga dijalektologa Mieczysława Małeckoga.

J. Ribarić govore jugozapadne Istre uvrštava u skupinu južnoslavenskih govora došljačkoga tipa, pod nazivom *štokavsko-čakavski prelazni dijalekt Slovinaca* (Ribarić 2002: 66). Štokavskim ga naziva zato što u njemu “po svim selima ima nekih obilježja koja su svojstvena samo štokavskim dijalektima, a čakavskim zato što pokazuje čakavske elemente”. Smatra da se prisutnost čakavskih elemenata ne može “protumačiti susjedstvom starosjedilačkih čakavaca jer sjevernočakavsko narječje u Istri baš tih čakavskih obilježja nema”, nego da je u ovom dijalektu “spašen odraz onoga štokavsko-čakavskoga narječja kojim se krajem 15., tijekom 16. i u prvoj polovici 17. stoljeća govorilo na dalmatinskom kopnu” te da “dijalekt nije svuda jednako štokavski ni svuda jednako čakavski” (Isto: 67).

M. Małeckki govore jugozapadnoga istarskoga ili štakavsko-čakavskoga dijalekta uvrštava u *štokavsku skupinu vodnjanskoga tipa* (Małeckki 2002: 82). U toj su skupini i “ćićki s podtipovima: a) danskim, b) trsteničkim i 3) perojskim” (Isto).

M. Hraste se ne slaže s podjelom M. Małeckoga. Smatra da ti govori prema navedenim jezičnim značajkama ne predstavljaju čisti štokavski govor, već “u najbolju ruku čakavsko-štokavski”, s obzirom na to da je Małeckki u njima “zabilježio mnoge čakavske crte, a neke čakavske crte koje se u njima nalaze uopće ne spominje...” (Hraste 1964: 7).

Osim Małeckoga, još je nekoliko dijalektologa jugozapadnomu istarskomu

¹ Vidi Brozovićevo dijalekatsku kartu čakavskoga narječja (Brozović 1988).

² Ribarićeva je disertacija pod naslovom *Razmještaj južnoslovenskih dijalekata na poluotoku Istra* objavljena tek 1940. godine u Srpskom dijalektološkom zborniku, br. 9 u Beogradu (str. 1–207). Prvi put u Hrvatskoj tiskana je tek 2002. pod naslovom *O istarskim dijalektima s podnaslovom Razmještaj južnoslavenskih dijalekata na poluotoku Istri s opisom vodičkog govora* (Josip Turčinović d.o.o., Pazin 2002.). To je izdanje priredila Ribarićeva unuka Jasna Vince.

³ Tu je knjigu pod naslovom *Slavenski govori u Istri* (Hrvatsko filološko društvo, Rijeka, 2002) s poljskoga prevela Barbara Kryžan-Stanojević.

dijalektu pripisivalo veći broj štokavskih nego čakavskih jezičnih značajki. To su Aleksandar Belić, Pavle Ivić i Radosav Bošković koji su govore ovoga dijalekta uvrštavali u štokavske ikavske govore. To je određivanje donekle i razumljivo s obzirom na to da su više štokavskih elemenata našli u najjužnijim istarskim govorima, u Premanturi, Banjolama, Valdebeku, Vintijanu i Vinkuranu (vidi: Bošković 1978: 293–306). Bošković štokavskima smatra i susjedne govore današnjih općina: Ližnjana, Medulina, Marčane (Isto: 306–349) s čime se, dakako, ne možemo složiti.

2. Hrastino istraživanje jugozapadnoga istarskoga ili štakavsko-čakavskoga dijalekta

Godine 1964. potaknut referatom Pavla Ivića pod naslovom *O klasifikaciji srpskohrvatskih dijalekata* održanom na “kongresu jugoslavenskih slavista” u Ohridu 1963., ali i opisima u tadašnjoj dijalektološkoj literaturi, Mate Hraste dolazi u Istru s ciljem “da utvrdi koliko je točno određivanje štokavskoga područja u Istri i koliko se u Istri uopće govori štokavski” (Hraste 1964: 6). Naime, u tom je referatu Pavle Ivić naveo 14 razlika između štokavskoga i čakavskog tipa.

To su redom:

- “Mjesto akcenta;
- Postojanje \sim akcenta;
- Refleks nazala ϵ iza palatala;
- Sudbina glasa $-l$;
- Sudbina glasa h ;
- Sudbina praslavenskog glasovnog skupa $*dj$;
- Sudbina $*skj$, $*zgj$ i sl ;
- Sudbina starog glasovnog skupa $čr$;
- Sudbina jd ;
- Pluralsko proširenje $-ov-$;
- Nastavak genitiva plurala;
- Postojanje aorista;
- Forme pomoćnog glagola kondicionala;
- Brojne konstrukcije sa 3 i 4.” (Hraste 1964: 6)

Da bi istražio jesu li govori jugozapadne Istre pretežito štokavski ili čakavski, Hraste je pridodao i neke tipične čakavske jezične značajke:

- Uporaba prijedloga *z* umjesto *iz* – *zgorija, zgorila; z Pazina*;
- Stari nastavci u pluralu, različiti u D, L, I, osobito za imenice ženskoga roda;
- Zamjena staroga prijedloga *vъ* > *va* (*Vazan, vajk*);
- Izgovor glasa *ć* kao *t*’;
- Prisutnost stalnih ekavizama – *seno, delo, delati*;
- Oblici zamjenice *saj, sa, se (segutra)*;
- Infinitivni nastavak *-ti, -t*;
- Bezvučan izgovor zvučnih suglasnika na kraju riječi (govori u srednjoj Istri i bliže Sloveniji);
- Umjesto imenice *kiša* – *daž(d)*;
- Uporaba imenice *bak* za *bika*;
- Prisutnost paradigme glagola: *gren, greš...*;
- Prijevojni oblici: *rebac, krest, rest*;
- Prilog *gdje* > *kadi, di*;
- Oblici zamjenice *ča (ništo, zašto, našto, ušto, pošto)*;
- Kontrahirani oblik upitno-odnosne zamjenice *koji: ki, ka, ko*;
- Velik broj talijanizama (*boška, kvarnar, korta, brageše...*);
- Utjecaj talijanske sintakse (*jeno malo, ste se trudili?, ne se čuje*);
- Ponešto slovenizama (*miza*) i germanizama (*žajfa*) (Hraste 1964: 24–28).

Svoje je istraživanje proveo u 22 dijalektološka punkta: u Premanturi, Pomeru, Banjolama, Medulinu, Ližnjanu, Jadreškima, Valturi, Marčani, Raklju, Štinjanu, Vinkuranu, Žminju, Svetvinčentu, Svetom Petru u Šumi, Kanfanaru, Barbanu, Svetom Ivanu i Pavlu, Kringi, Kmačićima, Mofardinima i Tinjanu. Bio je i u Muntiću, Šišanu, Vintijanu i Valdebeku “ali samo u svrhu kratke kontrole materijala susjednih mjesta...” (Hraste 1964: 13–14). Na svojoj je dijalektološkoj karti ucrtao još 23 dijalektološka punkta koji se u raspravi tek usput spominju ili se uopće ne spominju (Divšići primjerice).

Na njegovoj dijalektološkoj karti⁴ ti su punktovi ovako raspoređeni: vidi Zemljovid, str. 124.

Na karti su mjesta imenom Sv. Ivan i Paval, Žminj i Tinjan ucrtana izvan jugozapadnoga istarskoga dijalekta, što je prema njihovim jezičnim značajkama točno. Međutim, Sveti Petar u Šumi, koji je na Hrastinoj karti ostao izvan granica toga dijalekta, zbog svojih bi jezičnih značajki trebao biti ucrtan unu-

⁴ Karta je preuzeta iz knjige L. Pliško: Govor Barbanštine, Filozofski fakultet u Puli, Pula, 2000.

tar granica jugozapadnoga istarskoga dijalekta, kako je i ucrtan na recentnim dijalekatskim kartama (Šimunović 1985: 69–70; Brozović 1988).

Na kraju terenskoga istraživanja Hraste je zaključio da: "...jugozapadna Istra nije štokavska pa ni štokavsko-čakavska, kako ju je nazvao Ribarić, nego čakavsko-štokavska, jer u njoj i danas prevladavaju čakavski elementi, a ne štokavski. Štokavska je samo Premantura, Banjole, Vintijan, Vinkuran i Valdebek, premda i u tim mjestima ima čakavskog adstrata koji je unesen iz zaleđa u toku stoljeća od dana doseljenja. Jezik svih mjesta još danas pretežno je čakavski." (Hraste 1964: 28).

3. Recentna istraživanja jugozapadnoga istarskoga dijalekta

Hrastina rasprava, premda je od njezina izdanja prošlo više od četrdeset godina, još je uvijek dobro polazište za nova istraživanja jugozapadnoistarskih govora. Njezine tragove nalazimo u svim recentnijim dijalektološkim radovima, bilo da se oni bave jednim mjesnim govorom, skupinom mjesnih govora ili nekom od jezičnih značajki.

Listajući dijalektološku literaturu, moglo bi se zaključiti da se zanimanje za jugozapadni istarski dijalekt ponovo javilo osamdesetih godina prošloga stoljeća.

Godine 1980. u drugome svesku *Priloga o zavičaju*, Stjepan Vukušić (Vukušić 1980: 251–254) obrađuje premanturski naglasak, 1985. bavi se prozodijom Balotina *Dragog kamena* (Vukušić 1985: 105–108), a 1997. u radu *Preplet hrvatskih jezičnih vrijednosti u jugozapadnom istarskom dijalektu* uspoređuje naglasne odnose između jugozapadnoga istarskoga i zapadnoga dijalekta – novoštokavskoga ikavskoga dijalekta (Vukušić 1997: 209–219).

Branimir Crljenko u nekoliko svojih radova opisuje govor Hrvata Rovinjštine (Crljenko 1985: 91–104; 1989: 135–148; 1995: 113–140). U knjizi *Hrvatsko-talijanski jezični dodiri u Istri* istražuje elemente hrvatskoga jezika u istroromanskome govoru Talijana Rovinja i Bala (Crljenko 1997).

Na znanstvenome skupu *Susreti na dragom kamenu* 1988., Iva Lukežić (Lukežić 1988: 249–270) i Petar Šimunović (Šimunović 1988: 270–282) su, svaki sa svoga aspekta, govorili o mjesnome govoru Balotina Raklja. I. Lukežić je govor Raklja opisala analizirajući jezičnu strukturu Balotinih pjesama, a P. Šimunović je uspoređivao jezik *Dragog kamena* s vlastitim terenskim istraživanjima.

Rudolf Ujčić je 1994. opisao mjesni govor Marčane (Ujčić 1994: 123–128), držeći se, nažalost, samo onih 14 Ivičević jezičnih značajki koje su bile Hrastin poticaj za istraživanje govora jugozapadne Istre.

Hrastina rasprava i dijalekatska karta bile su polazištem za određivanje granice između ikavskih i ekavskih govora te ikavskih i ikavsko-ekavskih govora u Istri Silvani Vranić (Vranić 1995: 71–82; 2001: 58–69) i Ivi Lukežić (Lukežić 1997: 171–184).

Moglo bi se reći da se od 2000. intenziviraju istraživanja jugozapadnoga istarskoga dijalekta. Objavljuje se opis skupine mjesnih govora Barbanštine (Pliško 2000; 2007c: 61–82). Započinje se s istraživanjem govora Marčanštine; opisani su mjesni govor Krnice (Pliško 2003: 61–70), Orbanića (Pliško 2006: 83–93), Hreljića (Pliško 2007a: 123–135), Marčane (Pliško – Mandić 2007d: 323–338) i Peruška (Pliško 2008: 739–751). Na fonološkoj su jezičnoj razini opisani mjesni govor porečke Nove Vasi (Pliško 2005: 25–35) i Hlistića u općini Tinjan (Pliško 2007b: 95–106).

Nastankom i razvojem jugozapadnoga istarskoga dijalekta te njegovim vokalizmom bavio se Josip Lisac (Lisac 2003: 195–198; 2005: 219–222).

Jugozapadni istarski dijalekt opisan je i u Istarskoj enciklopediji (Pliško 2005: 358) u kojoj je kao zaslužni jezikoslovac svoje mjesto našao i Mate Hraste (Isto, 303–304).

4. Jezične značajke jugozapadnoga istarskoga dijalekta

Na temelju recentnih dijalektoloških istraživanja mogu se potvrditi Hrastini zaključci i izdvojiti sljedeće jezične značajke jugozapadnoga istarskoga ili štakavsko-čakavskoga dijalekta:

4.1. Vokalizam

- Ikavski refleks jata u leksičkom (*besida*, *mliko*, *dica*) i gramatičkom morfemu (D jd. *ženi*, L jd. *u boški*, G mn. *bilih*).
- Malobrojni stalni ekavizmi (*seno*, *venac*, *delo*).
- Diftongiranje dugih *e* i *o* na porečkom i rovinjskom području (Žbandaj, Sveti Petar u Šumi, Orbani, Baderna).
- Vokalizacija starojezičnoga poluglasa u primjerima *ča* (*ca* u Funtani), *malin* (‘mlin’), *malinar* (‘mlinar’), *maša* (‘misa’), *kadi* (‘gdje’), *s namon* (‘sa mnom’), *Vazan*, *vazmeni*, *vajk*.
- Prednji nazal *ɛ* prelazi u *e* (*meso*, *pet*, *deset*), a u malobrojnim primjerima, nakon *j-*, u *a* (*jazik*, *jačmik*, *zajati*).
- Stražnji nazal *ɔ* i samoglasno *ɨ* daju *u* (*ruka*, *muka*; *vuna*, *sunce*).
- Prijevojni oblici s likom *e* javljaju se u osnovama glagola *krasti* i *rasti* – *kresti*, *resti*, ali i u imenica *rebac* (‘vrabac’), *greb* (‘grob’) (Valdebek).

- Predakcenatsko *o* često prelazi u *u* (*utàc, unâ, ugnjîšte* – južna podskupina barbanskih govora).
- Javlja se redukcija početnoga vokala u riječi: *gnjîšte, tac, vuda* (Bibići, Marčana, Kringa).

4.2. Konsonantizam

- Trojaki oblici praslavenske konsonantske skupine **d̥j* i starohrvatske *d̥j*: kao *ž* (*trži* ‘tvrđi’), kao *j* (*tuji* ‘tuđi’), u primljenicama kao *d’* (*andea* ‘andeo’).
- Rezultat jotacije praslavenske konsonantske skupine **zgj, *zdj > zgaj, zdaj > žd* sačuvao se u imenicama *daž* (G jd. *dažda* ‘kiše’) i *moždani* (‘mozak’).
- Praslavenska konsonantska skupina **zdj* i starohrvatska *zdaj* sačuvana je u metatiziranom obliku imenice *grožde – grojze (grozdje)*.
- Prevladava štakavski odraz praslavenske konsonantske skupine **skj* i **stj* te starohrvatske *staj, skaj (klišta)*; čakavski su primjerice govori Kringe, središnje i rubne podskupine barbanskih govora.
- Očuvana je praslavenska konsonantska skupina *čr-* (*črivo*), osim u govorima oko Premanture.
- Inicijalne konsonantske skupine *tć* (*dāci > *tći*) i *ht* (*hātēti*) preinačuju se u *šč* (*šči* ‘kći’) i *st* (*stiti < htēti*).
- Disimilacija konsonantskih skupova *mn* i *mñ* (*gumno > guvno, sedamnaest > sedavnajst, dimnjak > dimljak*).
- Fonem *l* je neizmijenjena lika (*ljudi*). Na Poreštini je depalataliziran – *l > j* (*judi*).
- Fonem *x* (*krux*) zastupljen je svagdje, osim u najjužnijim istarskim govorima (Premantura, Banjole, Vintijan, Vinkuran, Valdebek).
- Izostaju zvučne afrikate *ž* i *š*.
- Dočetno nastavačno *m*, i ono u nepromjenjivim riječima, redovito prelazi u *n* (*govorin* ‘govorim’, *noven* ‘novom’, *prven* ‘prvom’, *sedan* ‘sedam’).
- Fonem *v* ograničene je distribucije ispred sonanta *r* i slogotvornog *r* (*střdnuti* ‘stvrđnuti’, *trđ* ‘tvrđ’, *sranka* ‘svraka’).
- Rotacizam u prezentskoj osnovi glagola *moći* (< **mogni*), *ž > r* – *moren, moreš, more, moremo, morete, moru*.
- Osnova praslavenskoga glagola **idti* u infinitivu glagola obično dolazi s konsonantskom skupinom *-jt-* (*dojti, pojti*), a u prezentu *-jd-* (*dojde*,

pojide).

- Dočetno slogovno *-l* izgubljeno je na dočetu unutrašnjeg sloga: *bona* (*bolna*), na dočetu osnove u imeničkim riječi: *kota* (*kotal* ‘kotao’), u jednini muškog roda glagolskih pridjeva radnih: *drža* (*držal* ‘držao’).
- Dokinuta je sibilarizacija kao morfonološka kategorija u imenica (*svidoki*, *rogi*, *duhi*).
- U 3. l. mn. prezenta provodi se analoška palatalizacija (*teču*).
- Dočetni zvučni suglasnici uglavnom se izgovaraju zvučno, ali ima i iznimaka, npr. dio vodičke oaze, no same Vodice nisu iznimkom.
- Štakavski govornici ovoga idioma glasove [č] i [tʰ] izgovaraju kao jedno tzv. srednje č [č̥], dok šćakavci razlikuju i artikuliraju oba glasa.

4.3. Akcentuacija

Akcentatski sustav jugozapadnih istarskih govora je prema Moguševoj teoriji noviji troakcentatski. Inventar čine tri akcenta: kratki silazni (*ǎ*), dugi silazni (*ā*) i zavnuti akcent – akut (*ǎ̇*), nenaglašene duljine (*ā*) i nenaglašene kračine (*ǎ̇*).

Mjesto akcenta je pretežno staro u svim pozicijama: *sūdāc*, *pētāk*, *kopāti*. Kratki silazni akcent parcijalno je pomaknut sa starog mjesta; sa svake otvorene ultime, pri pomaku i na dugu i na kratku penultimu, ostvaruje se dugi uzlazni akcent, akut (*vodā* > *vōda*, *ženā* > *žēna*, *zīmā* > *zīma*). Česta su i druga prenošenja (*otāc* > *ōtac*, *nārōd* > *nārod*). Nenaglašene zanaglasne duljine potpuno su izgubljene, a prednaglasne rjeđe. U najjužnijim govorima (u Premanturi) zabilježen je i kratkouzlazni akcent. U mjesnom govoru Trstenika, blizu Vodica, utrnute su sve kvantitativne i intonacijske opozicije, pa je tu stanje slično kao u glavnini bužetskih govora.

4.4. Morfologija

- Deklinaciju imenica ovog idioma karakterizira konzervativizam i nesklonost inovacijama, što se očituje u kratkoj množini jednosložnih imenica m. r. (*voli*) te u starim nastavačnim morfemima G, D, L i I mn. svih rodova.
- Imenice muškog roda u G mn. imaju nastavak *-i* (*brodi*), u D mn. *-on* (*ljudon*, u Raklju), u L mn. *-ih/-i* (*u vrtlih*, *u zubi*), u I pl. *-i* (*s petehi*) te *-in* (*s vozin*, u Ližnjanu).
- Imenice srednjeg roda u G mn. imaju nastavke: *-∅*, *-i*, (*ust*, *polji*), u L mn. *-ih*, *-i* (*na ognjištih*, *po seli*), I mn. ima nastavak *-i*: (*s prsi*).
- U imenica ženskoga roda e-deklinacije u G mn. prevladava nastavak

-*∅* (*žen*), a imenice i-deklinacije imaju nastavak *-i* (*kosti*). U D mn. imaju nastavak *-an* (*ženan*), u L mn. *-ah* (*u brajdah*) te u I mn. *-ami* (*z rukami*).

- Izjednačavanje nastavaka za D, L i I mn. imenica ženskoga roda: *kućan*, *na nogan*, *kravan* (u Medulinu).
- Izjednačavanje nastavaka za D, L i I mn. imenica muškoga i srednjeg roda: *rukavin*, *selin*; *po mistin*, *po bankin*; *s tovarin*, *jajin* (u Medulinu).
- Upitno-odnosna zamjenica za značenje 'živo' *koji*, *koja*, *koje* ima kontrahirani oblik *ki*, *ka*, *ko*.
- Oblici pokaznih zamjenica javljaju se bez sekundarnog naveska *ti*, *uvi* (*ovi*), *uni* (*oni*).
- Neodređena zamjenica ima oblik *svi*, *sve*, *sva*.
- Upitna i odnosna zamjenica za 'neživo' u značenju 'što' glasi *ča* u najvećem dijelu dijalekta. U Funtani je *ca*.
- Zamjenica 'ništa' *niš*, u značenju 'nešto' *ništo*.
- Upitna i odnosna zamjenica za značenje 'živo' glasi: *čigov*, *čigova*, *čigovo*; *ničigov*, *ničigova*, *ničigovo*, a neodređena zamjenica prefigurana s ovom: *svačigov*, *svačigova*, *svačigovo*.
- Genitiv i akuzativ osobne zamjenice *oni* imaju oblik *he* (Štokovci) ili *hi* (Barbanština).
- Infinitiv glagola je uglavnom redovito s dočelnim *-i* (*živiti*). Krnji je infinitiv zabilježen u dijelu barbanskih govora (u Barbanu, Dminićima, Golašovu, Jurićevom Kalu, Orihima, Petehima, Sankovićima, Sutivancu).
- Present glagola *ići* javlja se s okrnjenom i neokrnjenom osnovom *gred-/gre-*: *gren*, *greš*, *gre*, *gremo*, *grete*, *gredu*.
- Zanimljani oblici prezenta glagola *imati* glase: *niman*, *nimaš*, *nima*; *nimamo*, *nimate*, *nimaju*.
- Zanimljani oblici prezenta glagola *biti* glase: *nisan*, *nisi*, *ni*, *nismo*, *niste*, *nisu*.
- Zadržava se samo nenaglašeni oblik glagola *biti* i *htjeti*: *san*, *si*, *je*, *smo*, *ste*, *su*; *ću*, *ćeš*, *će*, *ćemo*, *ćete*, *ćel/te* (*te* u Štokovcima, Bibićima)
- Ujednačavanje alomorfa u 3. l. mn. prezenta na *-u*: *vidu*, *volu*, *živu* (Štokovci).
- Javlja se tendencija prema odbacivanju alomorfa: *drugega*, *sedmega*, *ovega*, *svetega*, *ken*, *kemu*.
- Nema ni aorista ni imperfekta.

- Kondicional glasi: *bin, biš, bi, bimo, bite, bi*. U Sutivancu 1. l. jd. – *bih*.
- Glagolski pridjev radni muškoga roda u jednini ima oblike: *vidija, stija; zna, stuka*, a u Petehima, Jurićevom Kalu i Kringi *vidi, sti, ču; pensa, plaka*.
- Veznik *jer* ima oblik *zaš* ili *aš* (Manjadvorci).
- Starojezični prijedlog **vь > və* ima oblik *u* (*u bošku*). Kao **vь > va* javlja se samo u prefikslnih složenica *Vazan, vazmeni, vajk(a)*.
- Starojezični prijedlozi *izb* i *sь* stapaju se u jedinstven prijedlog *z*: *z blagon, z Bal*.
- Prilog *opet* dolazi s j- protezom – *jopet*.

5. Zaključak

Od objave Hrastinih *Govora jugozapadne Istre* do danas proteklo je više od četrdeset godina, a njegova su istraživanja i danas živo utkana u sve rasprave o jugozapadnomu istarskomu dijalektu i još su uvijek dobro polazište i smjernica za nova dijalektološka istraživanja.

Hrastina je rasprava odmah nakon objavljivanja, 1964., naišla na zanimanje znanstvenih krugova, poglavito istarskih. Tone Peruško je u *Istarskome mozaiku* s oduševljenjem izvijestio o novim Hrastinim spoznajama, ali svjestan da je posao na istraživanju ovoga idioma tek započeo napisao je: “Koja će klasifikacija pobijediti u nauci zavisi o govornoj situaciji na terenu i dubini i širini istraživačkog rada. Ali taj istraživački rad treba odmah i nastaviti, jer nova ekonomska situacija u kojoj se našla Istra nakon oslobođenja naglo uvjetuje mijenjanje autohtonih dijalekata i govora pa će kasniji istraživači naći samo tragove nekadašnjeg govora istarskih Hrvata. I Sveučilište u Zagrebu i Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti iskupit će svoj dug, ako što prije organiziraju i obave taj posao.” (Peruško 1965: 77).

Nažalost, svjedoci smo da do danas još uvijek nemamo cjelovitu raspravu o jugozapadnomu istarskomu dijalektu, kako je to napravljeno za sjevernočakavski – ekavski dijalekt (Vranić: 2005) ili srednjočakavski – ikavsko-ekavski dijalekt (Lukežić: 1990), ali istraživanja koja se intenziviraju nakon 2000. daju naslutiti da bi se i ta zadaća mogla dovršiti. Zasad imamo tek parcijalne opise koji se polako slažu u buduću cjelovitu mozaik govora jugozapadnoga istarskoga ili štakavsko-čakavskoga dijalekta.

Literatura

- BOŠKOVIĆ, RADOSAV 1978. *Odabrani članci i rasprave*. Titograd: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti.
- BROZOVIĆ, DALIBOR 1970. Dijalekatska slika hrvatskosrpskoga jezičnog prostora. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 8, Zadar, 5–30 + 7 karata.
- BROZOVIĆ, DALIBOR – PAVLE IVIĆ 1988. *Jeziik srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- CRLJENKO, BRANIMIR 1985. Govor Hrvata Rovinjštine. *Istra* 3–4, Pula, 91–104.
- CRLJENKO, BRANIMIR 1995. Govori jugozapadnog istarskog dijalekta Rovinjštine. *Čakavska rič* 1/2, Split, 113–141.
- CRLJENKO, BRANIMIR 1989. Leksik u govoru Rovinjskog Sela. *Istra* 1–2, Pula, 135–148.
- CRLJENKO, BRANIMIR 1997. *Hrvatsko-talijanski jezični dodiri u Istri*. Pazin: Naša sloga.
- HRASTE, MATE 1964. *Govori jugozapadne Istre: predavanja održana u Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti 33, 5–36.
- ISTARSKA ENCIKLOPEDIJA 2005. Ur. Bertoša, Miroslav – Robert Matijašić. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- IVIĆ, PAVLE 1981. Prilog karakterizaciji pojedinih grupa čakavskih govora. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 5, Zagreb, 67–91.
- LISAC, JOSIP 2003. Nastanak i razvoj jugozapadnoga istarskog dijalekta. *Nova Istra*, sv. XXIV/2, Pula, 195–198.
- LISAC, JOSIP 2005. Glasovi jugozapadnoga istarskoga dijalekta. *Drugi Hercigonjin zbornik*, Zagreb, 219–222.
- LUKEŽIĆ, IVA 1988. Jezična struktura u Balotinim pjesmama. *Sustreti na dragom kamenu 1988*, Pula, 249–270.
- LUKEŽIĆ, IVA 1997. Novi podatci za dijalekatsku kartu sjevernoga hrvatskoga primorja, Istre i Like. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 10, Zagreb, 171–184.
- LUKEŽIĆ, IVA 1990. *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- MAŁECKI, MIECZYŚLAW 1930. *Przegląd słowiańskich gwar Istrii*. Krakow: Polska akademija umiejętności.
- MAŁECKI, MIECZYŚLAW 2002. *Slavenski govori u Istri*. Rijeka: Hrvatsko filološko društvo.
- MOGUŠ, MILAN 1977. *Čakavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.
- PERUŠKO, TONE 1965. Mate Hraste: Govori jugozapadne Istre. *Istarski mozaik* 1–2, Pula, 76–77.

- PLIŠKO, LINA 2000. *Govor Barbanštine*. Pula: Filozofski fakultet u Puli.
- PLIŠKO, LINA 2003. Fonološki i morfonološki opis mjesnoga govora Krnice. *Čakavska rič* 1–2, Split, 61–70.
- PLIŠKO, LINA 2005. Mjesni govor Nove Vasi – prilog poznavanju čakavskih idioma Poreštine. *Fluminensia* 1, Rijeka 25–35.
- PLIŠKO, LINA 2006. Jezične značajke mjesnoga govora Orbanići. *Croatica et Slavica Iadertina* 2, Zadar 83–93.
- PLIŠKO, LINA 2007a. Mjesni govor Hreljići – prilog poznavanju govora općine Marčana. *U službi jezika, Zbornik u čast Ivi Lukežić*, Rijeka, 123–135.
- PLIŠKO, LINA 2007b. Štakavsko-čakavski govori Tinjanštine – mjesni govor Hlistića. *Croatica et Slavica Iadertina* 3, Zadar, 95–106.
- PLIŠKO, LINA 2007c. Deklinacija imenica u mjesnim govorima Barbanštine. *Zadarski filološki dani 1, Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanoga 20. i 21. svibnja 2005.*, Zadar, 61–82.
- PLIŠKO, LINA – DAVID MANDIĆ 2007d. Dijalektološki povratak Marčani. *Čakavska rič* 2, Split, 323–338.
- PLIŠKO, LINA 2008. Mjesni govor naselja Peruški – prilog opisu govora Marčanštine. *Riječki filološki dani, Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa Riječki filološki dani održanoga u Rijeci od 16. do 18. studenoga 2006.* 7, Rijeka, 739–751.
- RIBARIĆ, JOSIP 1940. Razmještaj južnoslovenskih dijalekata na poluotoku Istri. *Srpski dijalektološki zbornik* 9, Beograd, 1–207.
- RIBARIĆ, JOSIP 2002. *O istarskim dijalektima: Razmještaj južnoslovenskih dijalekata na poluotoku Istri s opisom vodičkog govora*. Pazin: Petar Turčinović d.o.o.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR 1985. Mozaik istarskih govora. *Istra* 3–4, Pula, 66–72.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR 1989. Balotine pjesme u ogledalu rakaljskog govora. *Rasprave Zavoda za jezik* 15, Zagreb, 207–217.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR 1989. Materinski idiom Mate Balote i jezik “Dragoga kamena”, *Susreti na dragom kamenu 1988*, Pula, 271–282.
- UJČIĆ, RUDOLF 1994. Osnovne značajke marčanskog lokalnog govora, *Marčanski zbornik*, Pula, 123–128.
- VRANIĆ, SILVANA 1995. Za dijalektalnu kartu čakavskih ikavsko-ekavskih govora u Istri, *Riječ* 1–2, Rijeka, 71–82.
- VRANIĆ, SILVANA 2001. O nekim ikavskim čakavskim govorima uz zapadnu granicu ekavskoga čakavskoga dijalekta, *Riječ* 2, Rijeka, 58–69.
- VRANIĆ, SILVANA 2005. *Čakavski ekavski dijalekt: sustavi i podsustavi*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, Odsjek za kroatistiku.
- VUKUŠIĆ, STJEPAN 1980. Premanturski naglasci – prilog hrvatskoj uporabnoj normi. *Prilozi o zavičaju* 2, Pula, 251–254.

VUKUŠIĆ, STJEPAN 1997. Preplet hrvatskih jezičnih vrijednosti u jugozapadnom istarskom dijalektu. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 10, Zagreb, 209–219.

Southwest Istrian or Štokavian-Čakavian Dialect in the Light of Mate Hraste's Research

Summary

In 1964, encouraged by Pavle Ivić's paper "On the Classification of Serbo-Croatian Dialects" presented at the congress of Yugoslav Slavists in Ohrid (1963), Mate Hraste undertook a study of the southwest Istrian dialect in order "to determine how accurately the Štokavian area in Istria had been delineated and how much Štokavian is spoken in Istria at all" (Hraste 1964: 6). In the course of his research he visited 22 dialectological points to check "the 14 differences between Štokavian and Čakavian" dialects, as identified by Ivić, and added a range of linguistic features supporting the idea of the southwest Istrian dialect as part of the Čakavian group. He published the results of his research in a paper entitled "The Subdialects of Southwest Istria." Even today this paper is the starting point for research into the still insufficiently known Čakavian subdialects in the southwest of Istria. The current paper, based on Hraste's pioneering work, presents more recent research into the southwest Istrian Štokavian dialect.

Ključne riječi: Mate Hraste, *Govori jugozapadne Istre*, jugozapadni istarski ili štokavsko-čakavski dijalekt, čakavsko narječje, Istra

Key words: Mate Hraste, *The Subdialects of Southwest Istria*, southwest Istrian or Štokavian-Čakavian dialect, Čakavian dialect group, Istra

Zemljovid:

